

СТРІХА
Максим Вігальйович —
заступник Міністра освіти і
науки України, доктор фізико-
математичних наук, професор

ЧИ УСВІДОМЛЮЄМО МИ УКРАЇНСЬКУ НАУКУ ЯК ЦІЛІСНІСТЬ?

Вельмишановні учасники Загальних зборів!

Дозвольте в цей день передати вам привітання від Уряду України і побажати подальшої плідної роботи. Як ви знаєте, нинішній склад Уряду працюватиме до формування нового за результатами парламентських виборів, і в цей дуже непростий період головним його завданням є забезпечення стабільності в суспільстві. Тому я хочу ознайомити шановне наукове співтовариство з тим, що планується зробити у сфері науки за кілька місяців, що залишилося працювати цьому Урядові.

По-перше, буде дано старт Національному фонду досліджень. По-друге, розпочнеться державна атестація наукових установ. Експертні комісії і групи, сформовані, до речі, за пропозиціями НАН України і національних галузевих академій наук, уже почали працювати. По-третє, буде проведено державну атестацію закладів вищої освіти в частині наукової діяльності і запроваджено базове фінансування цієї наукової діяльності. Присутні тут представники вишів добре розуміють, наскільки це важливо.

Крім того, з 2021 р. розпочнеться нова рамкова програма ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт Європа». У найближчі місяці здійснюватиметься підготовча робота для того, щоб почати процес входження України до цієї програми як асоційованого учасника. Очевидно, самі переговори вестимуть уже представники нового Уряду, але за ініціативою МОН України у щойно підписаному Указі Президента України Петра Порошенка, присвяченому питанням європейської та євроатлантичної інтеграції, визначено завдання консультацій щодо членства в програмі «Горизонт Європа», і всі наступні уряди повинні будуть це завдання виконувати.

З червня Міністерство освіти і науки України забезпечить доступ академічних установ до наукометричних баз даних Scopus та Web of Science. Ідеться про інститути не лише НАН України, а й національних галузевих академій наук також.

Буде відкрито фінансування за програмою держзамовлення на створення нових технологій для багатьох наших провідних університетів та академічних інститутів. Відбудуться нові конкурси в рамках двостороннього міжнародного науково-технічного співробітництва. Зараз триває оцінювання українсько-білоруського конкурсу, в якому беруть участь багато інститутів НАН України. На стадії експертизи перебуває українсько-ізраїльський конкурс і конкурс Україна–CRDF. Для наших науковців широко відкрито двері для участі в конкурсі НАТО за програмою «Наука заради миру і безпеки».

І, що важливо, МОН уже найближчим часом оголосить конкурс на ті гроші, які ми отримали від Євросоюзу як повернену частину нашого внеску до бюджету програми «Горизонт-2020». Він буде структурований за пріоритетами програми «Горизонт-2020». Його експертні комісії складатимуться із затверджених Урядом за результатами конкурсного добору українських делегатів та експертів комітетів програми «Горизонт-2020». Отже, запрошуємо всіх до участі в цьому конкурсі.

Тепер про проблеми. Наприкінці січня поточного року в Києві відбулася робоча панель з представниками Єврокомісії, які оцінювали сучасний стан української науки. Було виокремлено три найголовніші, на думку європейських експертів, проблеми. По-перше, надзвичайно, просто ганебно низький рівень фінансування науки в Україні. По-друге, відсутність дієвої інноваційної системи. По-третє, нереформованість системи Національної академії наук України і національних галузевих академій наук. Наголошую: я процитував думку європейських експертів. При цьому було б ілюзією вірити, що якусь із цих проблем можна вирішити окремо, у відриві від двох інших. Вочевидь, на нереформовану наукову систему, яка не має дієвих зв'язків з реальною економікою, істотно більше грошей політики не дадуть.

Слід зазначити, і це не таємниця для багатьох у цій залі, що в останні роки керівництво Міністерства освіти і науки стримувало багато ініціатив, які періодично виникали і в ниніш-

ньому уряді, і в попередньому й були спрямовані на, скажімо так, поспішне і непродумане реформування системи академій наук. Ми так робили не тому, що вважали, що реформування нинішньої системи не потрібне, а тому, що були впевнені: якщо таке реформування відбуватиметься ззовні, не за сценаріями, виробленими самою науковою спільнотою, його наслідки можуть виявитися руйнівними.

Сьогодні не можна напевно передбачити, яке буде ставлення до цього питання у нового складу уряду. Однак ризикну припустити, що навряд чи вони вважатимуть Концепцію розвитку НАН України на 2014–2023 роки вичерпним документом, який відповідає на всі питання. Тому дуже важливо, щоб саме наукова спільнота нарешті визначила ясну перспективу, як саме надалі має розвиватися українська наука.

Зрозуміло, для того, щоб дати таку відповідь, слід чітко розуміти, що ми маємо на сьогодні. Будь-яка відповідь, базована на неповній, не вичерпній інформації, буде хибною. Тому хочу навести важливі цифри — дані Європейської комісії, абсолютно об'єктивний показник участі України у програмі «Горизонт-2020». Серед тих організацій, які досі брали участь від України в консорціумах-переможцях, 26% — це установи Національної академії наук України, що свідчить про її високий потенціал. Ще 26% — університети, і це засвідчує, що вони є сьогодні не тільки освітянськими, але й важливими науковими осередками. На жаль, у виступах, які пролунали тут, поки що ані слова про це сказано не було. Ще 42% серед переможців — це приватні прибуткові організації, малі та середні інноваційні наукомісткі підприємства. Тенденція до збільшення їх частки спостерігається останні 1,5 року. Насправді це дуже потужна і позитивна тенденція, яка свідчить про те, що у нас з'явився прошарок людей, які всупереч усьому працюють і досягають успіху, застосовуючи в промисловості результати науки.

Відтак, будь-яка ефективна концепція має насамперед не відповідати на питання: що робити з академіями наук, а ставити питання: що робити з науковою сферою загалом. 30 років

тому відомий український учений Іван Михайлович Дзюба написав статтю під назвою «Чи усвідомлюємо українську культуру як цілісність?». У нинішньому контексті дуже хочеться її перефразувати — чи усвідомлюємо ми українську науку як цілісність?

Очевидно, що зараз від Національної ради України з питань розвитку науки і технологій, передусім від її Наукового комітету багато чого залежить, і слід докласти всіх зусиль для того, щоб вироблені моделі ґрунтувалися саме на усвідомленні української науки як цілісності, де і академічні інститути, і університети, і інноваційні наукомісткі виробництва є рівноважливими складовими.

Проте свій виступ хотів би завершити на позитивній ноті. Вчора Уряд ухвалив рішення про присудження премії Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій за цей рік. Перелік робіт-переможців охоплює різні сегменти нашої науки. Це і передові малоінвазивні технології лікування вогнепальних переломів кісток, і технології виробництва екологічно чистих фосфатних добрив, в чому Україна зараз має велику потребу, і надзвичайно важливий з точки зору безпеки нашої країни комплекс з виробництва зарядів вітчизняного твердого палива для ракетних двигунів, і прекрасний приклад взаємодії учених Донбаської машинобудівної академії з таким гігантом промисловості, як Новокраматорський машинобудівний завод, що дав проривні рішення для машинобудування, і розроблена в Інституті електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України технологія вирошування супервеликих монокристалів тугоплавких металів, таких як вольфрам і молибден. Хочу від імені Уряду щиро привітати всіх лауреатів і побажати їм подальшої успішної роботи.

І насамкінець дозвольте виконати ще одну покладену на мене почесну місію — зачитати

привітання від Міністра освіти і науки Лілії Михайлівни Гриневич голові Національного фонду досліджень України академіку НАН України Леоніду Петровичу Яценку.

«Дорогий і вельмишановний Леоніде Петровичу! Від щирого серця вітаю Вас з нагоди 65-річчя з дня народження!»

Світова й українська наукова спільнота шанує Вас як відомого вченого, знаного фахівця в галузі лазерної фізики. Водночас у Вашій особі гармонійно поєднуються талант дослідника й організатора науки.

Ви 10 років успішно очолювали Інститут фізики НАН України — одну з наших найстаріших і найвідоміших у світі наукових установ. Сьогодні Ви стали першим головою Національного фонду досліджень України — установи, яка має виняткове значення для реформи наукового ландшафту України, забезпечення ефективного механізму грантової підтримки талановитих українських науковців незалежно від сфери їхніх досліджень та відомчого підпорядкування їхніх установ.

Міністерство науки і освіти готове й надалі надавати все необхідне сприяння для того, щоб Національний фонд досліджень якомога швидше розпочав фінансування наукових проектів. Вірю, що це відбудеться вже в другій половині 2019 року.

Цього року Ваш ювілейний день народження припадає на Чистий четвер, що наші предки вважали щасливою ознакою. Тож бажаю Вам, вельмишановний Леоніде Петровичу, міцного здоров'я, невичерпної працездатності, оптимізму, благополуччя, миру, добра, щастя та нових наукових звершень!

*З щирою пошаною,
Міністр Лілія Гриневич»*

Цього самого бажаю і всім вам, шановні колеги, і всій українській науці.

Дякую за увагу!